

GETTY

Un clàssic de la literatura de viatges

PERE ANTONI PONS

Si fos cert tot el que Fernão Mendes Pinto explica a *Peregrinació*, el tumultuós, distret i hiperbòlic relat dels seus viatges i experiències durant 21 anys pels mars i les terres de l'Orient, podríem dir que va ser l'home més desgraciat de la seva època i, alhora, el més afortunat, perquè va patir inacabables penúries i adversitats i de totes se'n va sortir, i també perquè, mentre les patia i maldeva per sobreviure, va embolicar-se en aventures increïbles, va contemplar coses aleshores mai vistes pels ulls d'un europeu i va aconseguir

associar el seu nom al del mític Marco Polo.

Tal com explica Isabel Soler, especialista en literatura de viatges, a l'excel·lent pròleg que encapçala la present edició, Mendes Pinto va arribar per primer cop a l'Índia el setembre del 1537, en ple apogeu de l'imperi portuguès, i no va tornar a la seva terra natal fins al setembre del 1558. Entremig, resumeix Soler, va recórrer, segons explica al seu llibre, tot Orient, des d'Etiòpia i Abissínia, Aràbia, Ormuz i l'Índia, fins a Sumatra, Java, Indoxina, Tatària, la Xina i el Japó, "fins i tot l'enigmàtic Calaminhão", que tant pot ser el Tibet com Laos. Al llarg del periple, Mendes Pinto va conèixer i tractar

PEREGRINACIÓ
FERNÃO MENDES PINTO
EDICIONS DE 1984
TRADUCCIÓ DE GABRIEL DE LA SAMPOL
448 PÀG. / 23,50 €

reis i guerrers, missioners i traficants d'esclaus, savis i pirates, i va ser ell mateix –la cita de nou és de Soler– "soldat, navegant, descobridor, mercader, metge, diplomàtic, espia, corsari, captaire, presoner, esclau, naufrag i fins i tot novici de la companyia de Jesús".

Es pot dir, doncs, que ens trobem davant d'un home polifacètic, prou audaç i pràctic per superar els obstacles més temibles en els escenaris més exòtics i, també, prou cultivat i diligent per, ja de vell, escriure amb gràcia i energia la seva fabulosa història. Tampoc no és descartable, en tot cas, que, tal com apunten nombrosos indicis, ens trobem davant un mentider amb una imagina-

ció desbordant i una prosa fantasiósament colorista. Des que el llibre es va publicar per primer cop, posteriorment, l'any 1614, a Portugal són una mena de lloc comú humorístic les bromes sobre l'escassa credibilitat de les històries de *Peregrinació* i sobre la dubtosa fiabilitat de Mendes Pinto.

Un llibre imprescindible

A efectes literaris, tant se val una cosa com l'altra. Si el que es conta a *Peregrinació* és cert o no ho és, no modifica gens el que hi trobarà el lector: una successió d'episodis variats i generalment calamitosos –són incomptables els naufragis i les morts violentes–, els quals transcorren dins el marc d'una vastitud geogràfica tan immensa que mai no ens hi ubiquem del tot, i poblats per tot de personatges curiosos que, si bé són força plans, tenen prou entitat per, dins el conjunt general de l'obra, representar amb vivesa un món que es regeix per la cobdícia, les ànsies de poder, el mercadeig sense escrúpols i la lluita entre creences. Respecte d'això, és interessant recalcar la hipòtesi, que també explica Soler al pròleg, segons la qual és possible que Mendes construís la història a partir de nombrosos testimonis recollits aquí i allà. Això explicaria la rica i convincent textura de l'entramat del conjunt i, també, la veracitat històrica que irradia el cru retrat que l'autor fa de l'època i del comportament conflictiu i depredador que mostraren els portuguesos per terres orientals.

Una menció especial mereix l'esplèndida traducció –la primera en català– que n'ha fet Gabriel de la S.T. Sampaol. Musculosa, àgil i rítmica, aconsegueix que es lleixi bé i amb naturalitat un text que, d'una altra manera, podria resultar, a estones, confús, feixuc i fatigós. Potser la de *Peregrinació* és una lectura que, avui, només és recomanable en petites dosis, però sens dubte és un llibre que hauria de tenir un lloc a la biblioteca de tot bon lector. ♦

L'ofrena de Leonid Andréiev

XÈNIA DYAKONOVA

"La gent ja no m'inspira odi ni fàstic: un sentiment ben diferent ha sorgit en mi. Un sentiment molest i humiliant de llàstima, gairebé de compassió cap a aquests cucs que s'arrosseguen per la Terra, i que per algun motiu sempre pateixen i menteixen, perquè només en la mentida poden trobar la seva mal anomenada felicitat". Ho escrivia des de Roma, en la carta de comiat a la família, un jove astrònom rus, Vsévolod Lebedintsev, abans de llançar-se al Tíber el 1905. No queda clar per què aquest home sa i ple de projectes va decidir posar fi a la seva vida. Un any abans l'havien expulsat de la universitat de Novorossiisk, al sud de Rússia, i sentenciat a sis mesos de presó per instigació a la desobediència: no es va desanimar gens i es va passar tot el temps de la condemna estudiant espanyol

i hebreu antic. També sabia italià, i va anar a Roma per treballar a l'observatori del Vaticà i per conèixer els revolucionaris italians, amb qui es va entendre de seguida. Participava en les manifestacions obreres i hi feia discursos sobre la tirania del tsarisme rus, traduïa els escrits rebels de Gorki i estava disposat a lluitar per les seves idees.

Fos com fos, el seu suïcidi va ser impedit per un pastor que el va veure caure i el vasalvar. La seva mort havia de ser una altra. El 1907 Lebedintsev va tornar a Rússia amb un passaport fals a nom de Mario Calvino, responsable del diari *La Tribuna*. Va començar a col·laborar amb el Partit Social Revolucionari i es va convertir en el líder d'una de les seves faccions, el Destacament de Combat del Nord. El 1908, juntament amb sis companys, va planejar l'assassinat del ministre de Justícia Ivan Xeglovitov. Tots van ser descoberts, jutjats i condemnats a la força. Durant el judici,

LA HISTÒRIA DELS SET PENJATS
LEONID ANDRÉIEV
ADESIARA
TRADUCCIÓ DE JAUME CREUS
118 PÀG. / 14 €

a Sant Petersburg, Lebedintsev insistia en la seva identitat fictícia. El secretari de l'ambaixada italiana el va anar a veure per desemmascarar-lo: va quedar desconcertat pel seu italià impecable i commogut per la seva actitud tranquil·la i digna. El misteri no es va revelar fins després de l'execució: segons el seu advocat, el reu, de 26 anys, volia estalviar dolor a la família... El 1917, la seva Odessa natal va encarregar un monument a Lebedintsev, que no es va arribar a fer. Ni falta que fa, havent-hi l'homenatge del seu amic Leonid Andréiev (1871-1919), que el retrata a *La història dels set penjats* (1908) sota el personatge de Werner.

Els terroristes condemnats

El centre d'aquesta narració impressionant, dedicada a Lev Tolstoi (i no en va, ja que emula la llengua i la perspicàcia tolstoianes), són els terroristes condemnats: en els seus últims dies, cada un d'ells afronta la

idea de la mort a la seva manera, i tots viuen un canvi. En Werner, descrit minuciosament com un home intel·ligent i sensible, i alhora un misantrop altiu, experimenta una transformació prodigiosa, com si de sobte contemplés l'univers sencer des de dalt d'un globus. "Elevant-se per damunt del temps, va veure clarament que jove que era la humanitat, encara ahir només una bèstia que començava a udolar als boscos; i allò que li semblava horrible de la gent, imperdonable i vil, tot d'una esdevenia encantador, com en les criatures resulten encantadors la seva incapacitat de caminar com els adults i el seu balbuceig incoherent, amb guspires de genialitat". Aquest entonament extàtic, que lluny que queda de la llàstima "molesta i humiliant" pels humans que sentia Lebedintsev! I és en aquesta gosadia de la imaginació d'Andréiev on, malgrat un cert manierisme del relat, hi trobem espurnes del geni. ♦